

เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องผลกระทบของเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูที่มีต่อการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู ในปี พ.ศ. 2553 นั้น มีรายละเอียด ดังนี้ คือ

1. ความเป็นมาของ "ครู" ตาม "ความหมาย" "หน้าที่" "คุณสมบัติ" และ "คุณลักษณะของครู"
2. ความหมายของเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ดัชนีชี้วัดคุณลักษณะ และคุณสมบัติครู
3. ปัญหาที่นำไปสู่การปฏิรูปการฝึกหัดครู และความเป็นมาของการปฏิรูปการเรียนการสอน ในสถาบันฝึกหัดครู
4. ความหมายของ "ผลกระทบ" และผลกระทบของเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ที่มีต่อการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู
5. เทคนิคการวิจัยอนาคต EDFR (ETHNOGRAPHIC DELPHI FUTURES RESEARCH)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสังคมในอนาคต และงานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของ "ครู"

ครู ในสังคมไทยนั้นมีความหมายมิใช่แต่เฉพาะศิษย์เท่านั้น ยังมีความหมายต่อสังคม ชุมชน และประเทศชาติ ซึ่งผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมาย "ครู" และให้ข้อคิดเกี่ยวกับ "ครู" ไว้ดังเช่น

พระปลัดนอบ รกขิตสีโล ท่านได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับ "ครู" ที่น่าสนใจไว้ดังนี้ คือ

คุณสมบัติที่ ครู พึงให้แก่ศิษย์ คืออะไร

ครู เข้าถึงความหมายของความเป็น ครู ได้กันหรือไม่

อัตตสมบัติ ที่ครูควรปลูกฝังให้มีขึ้นในตัว ครู มีอะไรบ้าง

เมื่อ ครู ทำหน้าที่สมบูรณ์แล้ว ครูได้รับ ผลประโยชน์อะไร

และท่านได้ให้ความหมายของ "ครู คุณสมบัติของครู หน้าที่ของครู และผลที่ได้รับจากความเป็นครู " ไว้

8 ความหมายดังนี้ คือ

1. ครู คือ ผู้สั่งสอนศิษย์ ซึ่งเป็นความหมายที่บ่งบอกถึงคุณสมบัติ และหน้าที่ของครูและท่านได้เน้นเรื่องการสอนคนนั้นมีผลช้า ครูจึงต้องอดต้อทนต้อเหน็ดเหนื่อย ต้องพยายามอยู่ร่ำไป เหมือนเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น
2. ครู คือ ผู้นำศิษย์ไปสู่ความเจริญ (ท่านได้ความหมายนี้มาจากสวนโมกข์เมื่อปี 2524 ถึง 2525 ท่านชี้ให้เห็นว่า ครู มีหน้าที่ให้คุณสมบัติลงไปในชีวิตของศิษย์ คือให้ความรู้ ให้ความสามารถ ให้ความประพฤติดีและ

สุขภาพอนามัยที่ดี แล้วให้คุณสมบัติเหล่านี้ผลักดันศิษย์ไปสู่ความเจริญ ท่านว่ามีเพียง "ครู" เท่านั้น ที่เป็นความหวังในการสร้างคุณสมบัติทั้ง 4 ประการแก่ศิษย์

3. ครู คือ ผู้หนัก ท่านแปลตามภาษาบาลี มองครูในแง่ของการทำงาน มองไปที่ภาระการงานของครুরวมไปถึงคุณสมบัติของครู ที่จะต้องเป็นคนหนักแน่นด้วย เพราะงานที่ครูทำหนักมากกว่างานใดๆในโลก งานสอนคนนี้ยากที่สุดในบรรดางานทั้งหลาย ไม่ใช่ทำได้ทุกคน ทำยาก

4. ครู คือ ผู้ที่ศิษย์ต้องให้ความเคารพ มาจากความหมายของ "ครู" คือ ผู้ที่ต้องเคารพ

5. ครู คือ ผู้นำทางวิญญาณ หมายถึง ครูต้องเป็นผู้นำทางความคิดความรู้ตีรับผิดชอบของศิษย์ให้ถูกต้อง ไม่เอาความคิดผิดๆไปยึดเยียดให้กับลูกศิษย์ ท่านพุทธทาส ท่านเรียกภาษาอังกฤษ ว่า SPIRITUAL GUIDE คือ ผู้นำทางวิญญาณ

6. ครู คือ ผู้ยกระดับวิญญาณให้สูงขึ้น ท่านว่าครูทำหน้าที่ยกระดับวิญญาณของคนให้สูงขึ้น พันจากอบายมุข พันจากอบายภูมิเหล่านี้ ถูกเรียกว่า "ครู" ทั้งหมด ถ้าเป็นพ่อแม่ พ่อแม่ ก็คือ ครู เป็นพระเจ้า พระสงฆ์ พระเจ้าพระสงฆ์คือครู เป็นคนที่อยู่ในสังคม เราเรียกคนนั้นว่า ครู เพราะยกระดับวิญญาณให้สูงขึ้น

7. ครู คือ ผู้เปิดประตู คำนี้ท่านพุทธทาสได้ไปพบมาจากพจนานุกรมอินเดีย โดยอรรถาธิบายโดยยกพุทธประวัติตอนเป็นเจ้าของชายลิตชัตตะ ประเด็นนี้ ท่านเปรียบคนที่ศึกษามีความรู้เฉพาะในหลักสูตร ว่านักปราชญ์ความคิดยึดติดกรอบ และการศึกษาที่แท้จริงของคนเราเป็นการศึกษานอกระบบ ไม่ใช่การศึกษาในระบบ ไม่ใช่การศึกษาในระบบ ผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตจริงๆเป็นพวกที่ศึกษานอกระบบ มีพื้นฐานการศึกษามาจากในระบบเพียงเล็กน้อย เป็นต้น สัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านพุทธทาส ท่านพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ท่านปัญญาันทะ และบุคคลสำคัญของโลก เช่น อับราฮัม ลินคอล์น และชงเบ้ง ก็มานอกระบบ ครูจึงต้องเปิดประตูให้ลูกศิษย์ ไม่ให้ศิษย์มีมันสมองอันถูกขังไว้ มีแนวคิดอันถูกขังไว้ด้วยค่านิยมต่างๆของสังคม

8. ครู คือ ผู้นำสัตว์ออกจากวัฏฏะสงสาร ท่านอธิบายว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้แหวกวงล้อมของวัฏฏะสงสารเป็นคนแรก แล้วนำเอาวิธีการเหล่านี้มาสอนประชาชน มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามออกจากวงล้อมของวัฏฏะสงสาร เป็นจำนวนมากมายพันจากกองกิเลส และกองทุกข์ทั้งปวงนี้เป็นความหมายอย่างสูงสุด เราเรียกพระองค์ท่านว่า "พระบรมครู"

ส่วน "คุณสมบัติของครู" พระปลัดนอบท่านได้อธิบายเรื่องคุณธรรมของครูที่ต้องปลูกฝังลงในตัว เอง เรียกว่า "อัตตสมบัติ" สมบัติเฉพาะตน คือคุณสมบัติเฉพาะตน และ พรหิตประโยชน์ คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น โดย คุณสมบัติที่ครูควรปลูกฝังในตัวครูเองมี 4 ประการ คือ

1. พัฒนาดตนเองให้ก้าวหน้าเสมอ
2. เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตแก่บุคคลอื่น

3. มีพรหมวิหารสี่

4. ต้องเว้นอคติสี่ประการ

ส่วน ปรีทิตประโยชน์ คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น นั้นได้แก่การปฏิบัติต่อผู้อื่น หน้าที่ของความเป็นครูต่อผู้อื่นนั้น คือการสั่งสอนนั่นเอง ท่านสรุปไว้ 3 ประการ คือ

1. พุดให้เขาฟัง
2. ทำให้เขาดู
3. อยู่เย็นให้เขาสัมผัส

ในเรื่อง "หน้าที่ของครู" นั้นท่านยกเอาคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ที่แสดงไว้ 5 ประการ คือ

1. แนะนำสั่งสอนดี
2. ให้เรียนดี
3. บอกศิลาวิทยาโดยสิ้นเชิงไม่ปิดบังอำพราง
4. ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูง
5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

ในส่วนหัวข้อ "ผลที่ได้รับจากความเป็นครู" ท่านว่ามี 4 ผลประโยชน์ใหญ่ๆ คือ

1. ผลทางด้านจิตใจ คือ ถ้าเป็นครูที่แท้จริงทำหน้าที่ของความเป็นครูที่แท้จริงแล้ว มันอึดใจ สุขใจ ภูมิใจในความเป็นครูเป็นความสุขที่หาไม่ได้จากเงินทอง แลกเปลี่ยนกันไม่ได้ด้วยวัตถุ
2. ผลในชีวิตและครอบครัว คือถ้าได้ทำหน้าที่ของความเป็นครูอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ทุกอย่างจนไม่อดไม่อยาก ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข ครอบครัวมีความมั่นคง สร้างเนื้อสร้างตัวได้ ไม่ฟุ้งเพื่อต่อเติม ให้อยู่แบบครู
3. ผลทางสังคม คือ ถ้าได้ประพฤติปฏิบัติตามคุณสมบัติของครูทุกประการแล้ว สังคมจะยกย่องให้อยู่แบบครู เคารพ กราบไหว้ นับถือชื่นชมบูชาให้เกียรติ
4. ผลทางราชการ คือ เมื่อเป็นครูที่ดี มีคุณธรรมจะได้รับประโยชน์จากทางราชการมากมาย

"คุณลักษณะของครู"

ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของ"คุณลักษณะของครู" ว่า สิ่งซึ่งให้เห็นความดีของครูหรือลักษณะประจำของครู

ท่านพุทธทาสภิกขุ (2524) ได้กล่าวถึงครูที่ทำหน้าที่สอนศิษย์ว่า ครูนั้นมีใช้มีหน้าที่สอนหนังสือแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องเป็นผู้นำทางวิญญาณของเด็ก กล่าวคือ จะต้องทำให้จิตใจ ของเด็กเจริญงอกงามด้วยดั่งนั้น ครูผู้สอนเองก็จะต้องมีวิญญาณของความเป็นครู ซึ่งหมายความว่า ครูจะต้องมีเจตนาารมณฺ์ หรือมีจิตใจที่แท้จริงในความเป็นครู การที่จะมีจิตใจหรือวิญญาณแห่งความเป็นครู ก็คือมีธรรมะนั้นเอง ครูที่มีธรรมะก็ถือว่า เป็น

ครูที่แท้จริง การที่นักเรียนจะเป็นคนดี มีคุณภาพตามที่สังคมต้องการได้นั้นก็ต้องถือ และปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้เป็นครู สำหรับธรรมชาติที่แสดงถึงความมี วิชาญาณในความเป็นครูก็คือ ความเสียสละ ครูต้องยอมเสียสละเพื่อหน้าที่และเพื่อมนุษย์ด้วยกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2538) ได้กล่าวถึงคนผู้สั่งสอนหรือให้การศึกษาว่า ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะครู อาจารย์ ฟังประกอบด้วยคุณสมบัติ และประพฤติตามหลักปฏิบัติไว้ ดังนี้

- ก. เป็นกัลยาณมิตร คือ ประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือ กัลยาณมิตร 7 ประการ คือ
 1. ปิโย น่ารัก คือ การเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม
 2. ครุ น่าเคารพ คือ มีความสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
 3. ภาวนียो นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องเคารพออย่าง ทำให้ศิษย์เอย่อย่างและรำลึกด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจและภาคภูมิใจ
 4. วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อใดควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
 5. วจนกขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้อุจกจิก ตลอดจนคำล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อุดหนุนฟังได้ ไม่เบือนหน้า ไม่เสียอารมณ์ (คำบาลีท่านมุ่งความหมายว่า อุดหนุนต่อคำพูดของคนอื่น คือ รับฟังคำตำหนิวิพากษ์วิจารณ์ได้ และพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตน)
 6. คัมภีร์รัฐจะ กะถัง กัตตา แถลงเรื่องลึกล้ำได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งๆขึ้นไป
 7. โน จัญฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำไปในอสุสาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร
- ข. ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้ โดยตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมเทศกธรรม 5 ประการ คือ
 1. อนุพุพิกธา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ คือ แสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาตามลำดับความยากง่าย อย่างลุ่มลึกมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ
 2. ปริยายทสสาวิ จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล คือ แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น ไม่อธิบายยกย่องไปต่างๆ ให้เห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล
 3. อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ป็นประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน

4. อนามิสันดร ไม่มีจิตเพ็งเล็งมุ่งเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามีใช้มุ่งที่ตนจะได้ลาภ สินจ้าง หรือ ผลประโยชน์ตอบแทน

5. อนุปัทัจจ วาจจิตตนาไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีชมขี้ผู้อื่น

ค. ดำเนินลีลาครูทั้งสิ้น ครูที่สามารถมีลีลาของนักสอน ดังนี้

1. สันทัสสนา ซื่อให้ชัด จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะ อธิบาย ให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังจูงมอให้เห็นกับตา

2. สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ คือสิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ

3. สมุตเตชนา เราให้กล้า คือ ปลุกใจให้คึกคักเกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จไม่กลัวเหน็ดเหนื่อย หรือยากลำบาก

4. สัมปัทสนา ปลุกให้ว่าเรื่อง คือ ทำบรรยายภาคให้สนุกสดชื่น แจ่มใส เบิกบานใจ ให้ผู้ฟังชุ่มชื่นมีความหวัง มองเห็นผลดี และทางสำเร็จ จ่างๆว่า สอนให้ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กล้าว่าเรื่อง

ง. มีหลักตรวจสอบถาม เมื่อพูดอย่างรวบรัดที่สุด ครูอาจตรวจสอบตนเองด้วยลักษณะการสอนของพระบรมครู 3 ประการ คือ

1. สอนด้วยความรู้จริง รู้จริงทำได้จริง จึงสอนเขา

2. สอนอย่างมีเหตุผลให้เขาพิจารณาเข้าใจด้วยปัญญาของเขาเอง

3. สอนให้ได้สอนจริง สำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้นๆ เช่น ให้เข้าใจได้จริง เห็นความจริง ทำได้จริง นำไปปฏิบัติได้ผลจริงเป็นต้น

จ. ทำหน้าที่ครูต่อศิษย์ คือ ปฏิบัติต่อศิษย์ โดยอนุเคราะห์ตามหลักธรรมเสมือนเป็น ทิศเบื้องขวา ดังนี้

1. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี

2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

3. สอนให้ศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง

4. ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ

5. สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอนฝึกให้สามารถใช้วิชาเลี้ยงชีพ และรู้จักดำรงรักษาตน ในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี

นอกจากนั้นท่านราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตมฺโณ) ครูยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสร้างความเข้าใจระหว่างตนกับศิษย์ ศิษย์กับศิษย์ ตลอดจนครูกับผู้ปกครอง ซึ่งเป็นที่จำเป็นต้องอาศัยคุณสมบัติของทูตที่ดี ทรงแสดงไว้ ดังนี้

1. โสตา เป็นผู้ฟังเป็น คือ เข้าใจและยินดีจะฟังคำของคำอื่น
2. สวาตา สามารถให้คนอื่นเขาฟังตนเองด้วยความสนใจได้
3. อุค คเหตา เรียบเรียงดี คือ กำหนดเนื้อหาของเรื่อง ประเด็นของเรื่องได้ดี
4. ชาเรตา ทรงจำเรื่องที่ฟัง ศึกษา หรือสนทนากันได้ดี
5. วิญญาตา รู้เรื่องต่างๆได้ด้วยตนเอง คือเข้าใจเรื่องเหล่านั้นได้ชัดเจน
6. วิญญาเปตา สามารถให้คนอื่นรู้ตาม เห็นตามได้ดี
7. ฉลาดต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์ได้ดี คือ สามารถแยกแยะประเด็นของเรื่องต่างๆ ได้ชัดเจนว่า อะไรเป็นประโยชน์ไม่เป็นประโยชน์ เป็นคุณเป็นโทษ อะไรเป็นเป้าหมาย หรือไม่ใช่เป้าหมาย
8. กลทหารโก ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท คือ ทำเรื่องให้เสียไปเพราะความโกรธ

คุณสมบัติประการต่อไป ได้แก่

1. การเข้าถึงวิชาความรู้ที่สอน เพราะตนมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แก่อื่น
2. ความเป็นคนมีใจถึง หมายถึง การมีความรักงาน รักนักเรียน มีความเมตตากรุณาเป็นพื้นจิต ดังสำนวนบาลีที่ว่า มีเมตตากรุณาเป็น ปุเรจาริก คือ เมตตากรุณานำหน้าทุกกรณี จนสามารถแสดงออกได้ซึ่ง "วิญญาณครู"
3. เข้าถึงคน คือ นักเรียน นักศึกษาที่สอน ครูจะต้องทราบความแก่อ่อนของอินทรีย์นักเรียน นักศึกษาแต่ละคน มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความเพียร สติ สมาธิ ปัญญาอย่างน้อยแค่ไหนเพียงไร การสั่งสอน อธิบาย จึงต้องยึดหลักของอินทรีย์ดังกล่าว เหมือนดังที่พระพุทธเจ้าทรงอุปมาคน ดูดอกบัว 4 เหล่า
 4. เป็นผู้นำทางความประพฤติ การเรียน การทำงาน คุณสมบัติของพระพุทธเจ้าข้อที่ว่า "พึงทำตนเหมือนดังที่สอนผู้อื่น ผู้ที่ฝึกฝนดีแล้วจึงควรฝึกผู้อื่น" "บัณฑิต ตั้งตนไว้ด้วยคุณสมบัติอันสมควรก่อนแล้ว จึงพร่ำสอนบุคคลอื่น" หมายถึง "ทำอย่างไร สอนอย่างนั้น สอนอย่างนั้น ทำได้อย่างนั้น" เมื่อทำได้เช่นนั้น ผู้เรียนย่อมได้แบบการดำเนินชีวิต เพราะความประทับใจในตัวครู
5. สร้างความพร้อมและยินดีที่รอคอยความพร้อม เพราะความพร้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก หากไม่พร้อมที่จะฟัง ไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่พร้อมที่จะทำงาน ชินบังคับให้เรียนให้ทำงาน ก็คงเอาดีไม่ได้
6. ผู้สอนต้องทำตนเป็นผู้นำ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม คือ
 - ขมา มีความอดทน หักห้ามใจตนเองได้ แม้ว่าจะพบกับการกระทำอันบกพร่องของผู้เรียน
 - ไม่ทำอะไรตามอำนาจอารมณ์
 - ชาตริยะ เป็นคนตื่นตัวอยู่เสมอ สามารถปรับตัวได้ทันกับเหตุการณ์และบุคคล
 - อุภูฐานะ มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน การอบรม สั่งสอน ปฏิบัติภารกิจของตนเอง

- สวิภาคะ มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ทั้งด้วยสิ่งของ และแสดงออกถึงความเป็นคนมี
- หยะ มีความเอ็นดูผู้เรียน เหมือนมารดา บิดา อนุเคราะห์บุตรีธิดาของตนนั้น
- อิก. ขณา จะทำอะไร ต้องตรวจสอบใคร่ครวญ เพื่อความถูกต้องยุติธรรม ไม่สร้างวาทะกรรม

แก่ผู้อื่น

นอกจากนั้น ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2527) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาว่า บทบาทหน้าที่ของครูในอนาคตนั้น เป็นบทบาทที่ซับซ้อน มิใช่เป็นเพียงผู้สอนและถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ หากต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำทางความคิด และการแก้ปัญหา เป็นแบบอย่างของความสามารถพัฒนาปรับปรุงตนเอง กับความเปลี่ยนแปลงและสภาพการณ์ต่างๆ มีโลกทัศน์กว้าง มีความยืดหยุ่น คล่องตัว ทันสมัย และมีคุณธรรม จรรยาบรรณที่เหมาะสมกับวิชาชีพครูและการพัฒนาประเทศ

ภิญโญ สาธร (2523) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูไว้ว่า ถ้าครูตื่นตัวอยู่เสมอ รู้จักตนเอง รู้จักนักเรียน รู้จักโรงเรียน และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ครูจะเป็นครูที่แท้จริง การศึกษาของชาติก็จะอยู่ในมือที่เชื่อถือได้ ลูกหลานไทยจะก้าวหน้าไปไกล

ส่วน บรรจง ชูสกุลชาติ (2521) กล่าวถึงคุณลักษณะครูว่าควรประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ภูมิรู้ ผู้ที่มีวิญญานแห่งความเป็นครูต้องมีความรู้ คือ ต้องรู้แจ้งในเรื่องของตนเอง และรู้ก็จะอยู่ในมือที่เชื่อถือได้ รู้ตลอดในเรื่องสิ่งแวดล้อมรอบตัว รู้ดี รู้ชั่ว และมีความลึกซึ้งในวิชาชีพ

2. ภูมิธรรม คือ ต้องมีใจใฝ่ธรรม ใฝ่ในความดี ความงามและความจริง ต้องเป็นผู้ที่ละอายต่อความชั่ว กลัวต่อการทำบาปหรือมีหิริโอตตปปะ ลดละความเห็นแก่ตัวลงให้มากที่สุด และพยายามลดลงเรื่อยๆ จนเกือบถึงศูนย์

3. ภูมิฐาน คือ ต้องมีฐานแห่งปัจจัย 4 ประการในชีวิตตามควรแห่งอัตตภาวะได้แก่ มีการกินที่อยู่ดีพอ ควรมีที่อยู่เป็นหลักฐาน รักษาสุขภาพทั้งทางกายและทางใจให้มั่นคง และแต่งกายให้สมกับฐานะ และกาลเทศะ

นอกจากนั้น บุญถิ่น อัตถากร (2524) ยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีควรมี 3 ประการ คือ

1. เป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน และมีปัญญาในการเพิ่มพูนอยู่เสมอ

2. เป็นผู้เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และจริยธรรม

3. เป็นสามารถในกลวิธีสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ และวิถีทางแห่งปัญญา และอบรมชักนำเด็กไปสู่

หนทางอันดีงาม

ถาวร สวัสดิ์พาณิชย์ (2513) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติครูที่ดีไว้ดังนี้

1. ครูต้องรักเด็ก เข้าใจเด็ก และเห็นอกเห็นใจเด็ก

2. ครูต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้งต้องค้นคว้าเพิ่มเติมให้มีความรู้มากพอที่จะอธิบายให้คนมี

พื้นฐานต่างกันรู้เรื่อง

3. ครูต้องสามารถจัดหลักสูตร หรือบทเรียนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กด้วย
4. ครูต้องเชี่ยวชาญในการสอนวิชาประเภทต่างๆ
5. ครูต้องเอาใจใส่เด็กทั้งตัว คือ นอกจากเรียนแล้วครูที่ดีต้องดูแลทั้งทางด้านสุขภาพอารมณ์ และการสังคมของเด็กด้วย
6. ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย และ ครีสมร พุ่มสะอาด (2530) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ คุณภาพ

ครู

จะเห็นว่าคุณลักษณะของครูตามทัศนะของพระอริยสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน พอสรุปได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพครู จะต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ เป็นที่รักที่ปรึกษาของศิษย์และบุคคลทั่วไป เป็นผู้ที่มีใจหนักแน่น มีมานะ เสียสละอดทน เป็นผู้นำทางปัญญา ทันสมัย สามารถปรับตัวและทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์ และสามารถนำศิษย์ไปสู่หนทางอันดี

แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะไม่ได้นำมาบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ครูในสมัยโบราณก่อนมีกระทรวงศึกษาได้ยึดถือปฏิบัติกันมา จนกระทั่งภายหลังภายหลังมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ จึงได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคุณลักษณะและจรรยาบรรณของครูขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร

2. ความหมายของ"เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู"

หลังจากที่มีองค์การวิชาชีพครู คือ ครูสภา ซึ่งเป็นสภาในกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะองค์กรส่งเสริม และพัฒนาวิชาชีพครูได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูขึ้นเมื่อปี 2533 ประกอบด้วยเกณฑ์ 4 ด้าน คือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรมจรรยาบรรณ มุ่งมั่นพัฒนา และได้เผยแพร่เกณฑ์ดังกล่าวไปยังครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากแก่การปฏิบัติ และการประเมิน

ต่อมาในปี 2537 ครูสภาได้พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู จากเดิม 4 ด้าน มาเป็นเกณฑ์ 11 ข้อ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมเกณฑ์เดิม เกณฑ์ทั้ง 11 ข้อนี้ กำหนดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อว่า เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ครูจึงต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับเด็กเป็นสำคัญ โดยเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน และสภาพแวดล้อม สามารถตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงและชื่นชมต่อความสำเร็จของผู้เรียน คุณลักษณะและพฤติกรรมบ่งชี้ นี้ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูได้ปรับปรุงชื่อเป็น "เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูครูของกระทรวงศึกษาธิการ" ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู จึงหมายถึง เกณฑ์ทั้ง 11 ข้อที่เป็นเกณฑ์ของการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานในหน้าที่ครู เพื่อประกันคุณภาพการทำงานและการเป็นครู ซึ่งครูสภาได้ประสานงานการใช้เกณฑ์กับสำนักงานคณะ

กรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) และหน่วยงานต้นสังกัดครู โดยใช้ชื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูในกระทรวงศึกษาธิการเกณฑ์ (2539) เกณฑ์ทั้ง 11 ข้อ คือ

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ หมายถึง การการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กรหรือหน่วยงานหรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

2. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน หมายถึง การเลือกอย่างชาญฉลาดด้วยความรักและความหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้นในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่นๆครูต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก

3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครูที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ โดยวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่จะให้ได้ผลดีกว่าเดิม รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

4. พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง หมายถึง การเลือกใช้ปรับปรุงหรือสร้างแผนการสอน บันทึกการสอน หรือเตรียมการสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

5. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้น ผลิต เลือกใช้ปรับปรุงอุปกรณ์เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่างๆเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้

6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ ตามสภาพความแตกต่างๆของบุคคลด้วยการปฏิบัติจริง และสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติจนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัย และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยครูนำเสนอรายงานการปฏิบัติในรายละเอียด ดังนี้

7.1 ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนาและเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน

7.2 เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และขั้นตอน วิธีการใช้เทคนิควิธีการ หรือนวัตกรรมนั้นๆ

7.3 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการที่กำหนดที่เกิดกับผู้เรียน

7.4 ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น:

8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน หมายถึง การแสดงออก การประพฤติและปฏิบัติ ในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับความเป็นครูอย่างสม่ำเสมอ ที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธา และถือเป็นแบบอย่าง

9. ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

10. ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน หมายถึง การตระหนักในความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถของบุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับซึ่งกันและกัน และปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

11. แสวงหาและใช้ข้อมูลในการพัฒนา หมายถึง การค้นหา การสังเกต จดจำและรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหาพัฒนาตนเอง พัฒนางานและพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนั้น จะขอกล่าวถึงเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับวิชาชีพครู เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพครู ได้แก่ ฝ่ายผลิตครู ฝ่ายใช้ครู และฝ่ายควบคุมมาตรฐานของการใช้ครู ได้ดำเนินการคัดเลือกเข้าสู่วงการอาชีพครูให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ดังที่กำหนดต่อไปนี้

1. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพทางด้านความรู้

เป็นผู้ที่สำเร็จได้วุฒิปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ จากสถาบันการศึกษาที่ ก.พ. รับรอง และ

2. เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูทางด้านเทคนิควิธี เป็นผู้ที่เคยศึกษาหรือฝึกอบรมวิชาชีพครูไม่น้อยกว่า 225 ชั่วโมง และผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป ไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน หรือ 15 สัปดาห์ รวมแล้วการศึกษาวินัยวิชาชีพครูตามเกณฑ์บังคับ ต้องไม่ต่ำกว่า 18 หน่วยกิต และ

3 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูทางด้านคุณลักษณะ

3.1 คุณลักษณะทางร่างกาย

ก) ไม่เคยเป็นโรคที่กำหนดไว้ใน กฎ ก.ค. ฉบับที่ 3/2526 มาตรา 23 (5) แห่งพระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2523

ข) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ หรือไม่สมประกอบอันเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ครู

3.2 คุณลักษณะทางความประพฤติ จรรยา มารยาท และวินัยครู

ก) เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี

ข) เป็นผู้เลื่อมใสในศาสนา และสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี

พระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ

- ค) ไม่เคยเป็นผู้ต้องรับโทษโดยคำพิพากษาเว้นแต่เป็นโทษที่กระทำโดยประมาท หรือความผิด รุหโทษ
- ง) ไม่เคยเป็นผู้ถูกสั่งให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก จากหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ หรือจากราชการ
- จ) ไม่เคยเป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดี ไม่เคยประวัติความประพฤติเสื่อมเสียอย่างร้ายแรง

3.3 คุณลักษณะทางจิตใจ

- ก) มีความรัก และศรัทธาในอาชีพครู
- ข) มีจิตใจมุ่งมั่นพัฒนาทั้งตนเอง ครอบครัว และสังคม
- ค) ไม่เคยมีประวัติเป็นโรคจิต โรคประสาท
- ง) ไม่เคยมีประวัติเป็นผู้มีประพฤติก การเบี่ยงเบนทางเพศ (Sexual Deviations) ในรูปแบบต่างๆ
- จ) ไม่เคยมีประวัติเป็นผู้มีบุคลิกภาพผิดปกติอื่นๆ อันจะเป็นอุปสรรคจะก่อให้เกิดความเสียหาย ในวงการอาชีพครู เช่น ความรักเพศเดียวกัน (Homosexual) ฟังพอใจทางเพศกับผู้มีวัยยังไม่สมควร (Pedophilia) เป็นผู้ที่มีอารมณ์ดุร้าย (Explosive Personality) เป็นผู้ที่มีแนวความคิดต่อต้านสังคมเป็นนิสัย (Antisocial) เป็นผู้ที่ไม่ใฝ่รู้ ไม่พัฒนาเครือข่าย ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน (Inadequate Personaaity)

การบกพร่องในด้านคุณธรรมของผู้ที่เป็นครู เป็นปัญหาที่เกิดจากความประพฤติกและมีสุขภาพจิตที่ผิดปกติเป็นสำคัญ จึงควรให้มีการตรวจสอบประวัติทางด้านคุณลักษณะต่างๆก่อนที่ดำเนินการบรรจุบุคคลเข้าสู่วงการอาชีพครู และเมื่อมีการบรรจุเข้ารับราชการแล้ว ให้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานครู ในด้านคุณลักษณะต่างตามกำหนดเป็นระยะๆ เพื่อให้เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ตามเจตนารมณ์

3. ปัญหาและความเป็นมาของ"การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู"

เมื่อมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูเพื่อให้ครูมีทิศทางในการปฏิบัติแนวเดียวกัน และครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และพัฒนาคน สถาบันที่ผลิตครูอย่างสถาบันฝึกหัดครูก็จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ก้าวหน้าขึ้น โดยเริ่มแนวคิดการปฏิรูปขึ้น จากปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปการฝึกหัดครูและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครู ดังนี้

1) ปัญหาเชิงปริมาณ ขาดกลไกประสานงานที่เป็นระบบระหว่างหน่วยงานผลิตครูและหน่วยงานใช้ครูในเรื่องการวางแผนผลิตหรือแม้แต่หน่วยงานผลิตครูด้วยกันก็มิได้มีการประสานจำนวนการผลิต ทำให้ปริมาณไม่สอดคล้องกับการใช้ ทั้งในภาพรวมและเฉพาะสาขาวิชา

2) ปัญหาเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น

2.1 ปัญหาด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ครูจำนวนไม่น้อยมีปัญหาทางเศรษฐกิจ อีกทั้งปัจจุบันมักมีข่าวว่าครูประพฤติตนไม่เหมาะสม

2.2 ปัญหาด้านการผลิต เกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษาครูยังไม่เหมาะสม หลักสูตรการเรียนการสอนของนักศึกษาครูอาจจะมีการฝึกปฏิบัติน้อย

2.3 ปัญหาด้านการใช้และการพัฒนาครู การบรรจุครูยังไม่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ การพัฒนาครูประจำการส่วนใหญ่เป็นการศึกษา เพื่อเพิ่มวุฒิมากกว่าเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงาน

2.4 ปัญหาด้านมาตรฐานวิชาชีพครู สถานภาพของวิชาชีพยังไม่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นวิชาชีพทัดเทียมกับอาชีพอื่น

จากงานวิจัยของ วิรัตน์ ไวยกุล (2524) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการประกอบอาชีพครูกับการผลิตครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาที่สำคัญของครู คือปัญหาการขาดความรู้ ความสามารถ และความมั่นใจในการสอน และการปกครองชั้นเรียน การขาดความเข้าใจในบทบาทครูเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน การขาดความกระตือรือร้นในการคิดริเริ่ม และการเป็นผู้นำทางวิชาการ ส่วนปัญหาด้านการผลิตครูนั้น พบว่า ยังเตรียมนักศึกษาไม่เพียงพอในด้านความมั่นใจในการนำความรู้หรือหลักวิชาการไปใช้ในการเรียนการสอน ความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่พัฒนาชุมชน

ยุพา บุษปะ (2522) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาชีพครู ในกรุงเทพมหานคร พบว่า การไม่สามารถเลือกเรียนวิชาเลือกได้ตามต้องการ อาจารย์ผู้สอนใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากเกินไป และอาจารย์ไม่ค่อยใช้อุปกรณ์การสอนในการสอนวิชาชีพครู

เบนเนต (Bennett, 1978) ได้วิเคราะห์การดำเนินงานของสถาบันผลิตครูในประเทศไทย ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาต่างๆของกระบวนการฝึกหัดครูไว้ ดังนี้

1. เนื้อหาในหลักสูตรครู เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นหนักทางด้านวิชาการมากเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาที่จะฝึกปฏิบัติและฝึกฝนทักษะในการที่จะทำประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างเพียงพอ

2. วิธีสอน ยังยึดครูเป็นศูนย์กลาง และใช้การบรรยายเป็นหลัก ทำให้ระบบการฝึกหัดครูดำเนินไปในลักษณะครูเป็นผู้ให้ความรู้ที่ใช้อะไรไม่ได้

3. การประเมินผล ไม่ค่อยให้ความสำคัญในด้านความสามารถและทักษะการสอนเท่าที่ควร ส่วนมากมุ่งเน้นการประเมินผลด้านความรู้ความจำ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากกว่า

ประกอบ คู่ปรตน์ (2528) ได้กล่าวถึงปัญหาของวิชาชีพครู ว่า การเร่งผลิตครูมากเกินไปเกินความต้องการ ทั้ง การผลิตยังมีกระบวนการที่ไม่มีประสิทธิภาพ คุณภาพของตัวบ่อนก็มีทำที่ว่าจะเลวลงตามลำดับ การผลิตก็ยังไม่ ตรงตามความต้องการของตลาด และท้ายที่สุด ในด้านการตลาด ระบบการผลิตของเราไม่สามารถสร้างความ ต้องการให้เกิดขึ้นได้ เรายังไม่สามารถกระตุ้นความต้องการทางการศึกษาได้สูงขึ้น และขยายกว้างขึ้นได้ เมื่อเป็น เช่นนี้ จึงเป็นวัฏจักรที่ผลักดันให้การพัฒนาระบบการผลิตไม่เจริญก้าวหน้า มีผลกระทบที่จะนำความ เสื่อมโทรมยิ่งขึ้นมาให้แก่วิชาชีพ แทนที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้ได้พัฒนา

จากปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นปัญหาทั้งด้านปริมาณ และปัญหาด้านคุณภาพของการผลิตครู และเป็นปัญหา สำคัญยิ่งทำให้เกิดแนวทางการปฏิรูปสถาบันการฝึกหัดครูขึ้น เพราะเมื่อดูประเทศใกล้เคียงเช่น เกาหลี ผู้ที่จะเป็น ครู จะต้องผ่านการศึกษาศึกษาจากสถาบันผลิตครูในระดับอุดมศึกษา ก่อน และผ่านการฝึกฝนวิชาชีพครูอยู่ตลอดเวลา มี การอบรมทั้งส่วนกลาง และส่วนจังหวัด และรัฐเป็นผู้กำหนดจำนวนหน่วยกิตตามรายวิชาต่างๆ เมื่อศึกษาครบหลัก สูตร รัฐจะเป็นผู้ออกใบประกาศนียบัตรอนุญาตประกอบวิชาชีพครูให้ เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีข้อกำหนด ในการได้รับประกาศนียบัตรอนุญาตวิชาชีพครู เพื่อควบคุมมาตรฐานวิชาชีพครู คือ

1. ช่วงปีแรกที่เข้าประกอบวิชาชีพครู ครูต้องทดลองปฏิบัติงานเป็นเวลา 1 ปี ถ้าผลเป็นที่น่าพอใจ และ เข้าเกณฑ์มาตรฐาน

2. เมื่อมีผลงานที่มีประสิทธิภาพตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จะได้รับประกาศนียบัตรฉบับถาวร

นอกจากนี้รัฐยังกำหนดเงื่อนไขให้ครูเข้ารับการอบรม หรือศึกษาเพิ่มเติมอยู่เสมอในระหว่างที่ทำการสอน โดยรัฐบาลกลาง และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และทั้งสองประเทศยังเน้นเรื่องการฝึกอบรม เพื่อให้ครูมีประสบการณ์เป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่า ทั้งประเทศญี่ปุ่นและเกาหลี ต่างก็ใช้เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูมาพัฒนาครู ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์อยู่เสมอ

ในขณะที่ประเทศเราได้มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูขึ้น เพื่อกำหนดคุณลักษณะและพฤติกรรม ของครู และใช้พัฒนาตัวครูเช่นเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่การออกใบประกาศนียบัตรประกอบวิชาชีพครูต่อไปในอนาคต นั้น

ในส่วนของการปฏิรูปการฝึกหัดครูของไทยนั้น ได้เริ่มตั้งแต่การมีระบบและกระบวนการสรรหาคนเก่ง คน ดี มีใจรักครัทธาในอาชีพครู เข้ามาเรียนครู การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู การพัฒนาคณาจารย์ ผู้สอนนักศึกษาครู และการพัฒนาครูประจำการทั้งระบบ รวมทั้งการยกฐานะวิชาชีพครูให้มีศักดิ์ศรีเป็นที่ยอมรับ ของสังคม และในส่วนของการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครูยังแบ่งเป็นรายละเอียดในเรื่องต่างๆ 5 ประการ ดังนี้ คือ

3.1 หลักสูตร

3.2 กระบวนการเรียนการสอน

3.2.1 กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

- ก) การจัดระบบการสอน
- ข) การออกแบบการสอน

3.2.2 กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

โดย สถาบันฝึกหัดครู หน่วยงานใช้ครู โรงเรียนและชุมชน

3.2.3 กระบวนการเรียนการสอนพื้นฐาน

- ก) กระบวนการคิด
- ข) กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ค) กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม
- ง) กระบวนการพัฒนาคุณธรรม และวัฒนธรรม
- จ) กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3.3 การวัดและประเมินผล

วัดด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย สังคม วิชาชีพ

3.4 การจัดปัจจัยพื้นฐานการเรียนการสอน

การจัดสื่อการสอน การจัดสภาพการเรียนการสอน

3.5 การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ให้กว้างขวางสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ และชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537)

การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู มีวัตถุประสงค์ หลักการปฏิรูปการเรียนการสอน ยุทธศาสตร์ในแผนปฏิบัติการหลัก สารสำคัญของการปฏิรูปการเรียนการสอน แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรการ แนวทางการปรับกระบวนการเรียนการสอน แนวทางการปรับการวัดและประเมินผล แนวทางการจัดปัจจัยพื้นฐานการเรียนการสอน การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ และเป้าหมายและแนวทางการปฏิรูปการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ในการปฏิรูปการเรียนการสอน เพื่อ
 - 1.1 พัฒนาหลักสูตรที่สามารถผลิตบัณฑิตครูที่เป็น คนดี มองกว้าง คิดไกล และใฝ่รู้
 - 1.2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์คุณลักษณะบัณฑิตครูตามหลักสูตร
 - 1.3 พัฒนปัจจัยพื้นฐานการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครู
 - 1.4 พัฒนาวิธีการวัด และประเมินผลการเรียนการสอนที่เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

1.5 พัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนที่เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

1.6 พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการฝึกหัดครูให้เปิดกว้างสู่ชุมชน ขยายความร่วมมือระหว่างสถาบัน ขยายแหล่งเรียนรู้ แหล่งวิทยาการ และแหล่งฝึกประสบการณ์ อย่างกว้างขวาง

2. หลักการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู มีหลักการปฏิรูปมีดังนี้ คือ

2.1 การปฏิรูปการเรียนการสอนต้องทำตลอดกระบวนการ เริ่มตั้งแต่หลักสูตรและการบริหาร หลักสูตรการฝึกหัดครู กระบวนการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์วิชาชีพ การใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดแหล่งวิทยาการ การวัดและประเมินผล การสร้างเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ ตลอดจนการติดตามแผนปฏิบัติงาน

2.2 หลักสูตรการฝึกหัดครู ควรจัดในลักษณะกลุ่มวิชามากกว่ารายวิชา มีความสมดุลทั้งด้านเนื้อหาความรู้ ทักษะการสอน คุณธรรม เจตคติ ความสามารถทางความคิด การวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

2.3 กระบวนการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู ที่มุ่งเน้นในแผนปฏิบัติการหลักนี้ คือ

2.3.1 กระบวนการคิด

2.3.2 กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.3.3 กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

2.3.4 กระบวนการพัฒนาคุณธรรม และวัฒนธรรม

2.3.5 กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

2.4 การจัดประสบการณ์วิชาชีพ ต้องมีความต่อเนื่องและให้ประสบการณ์ตรงแก่นิสิตนักศึกษาตลอดคล้อยกับสภาพความเป็นจริงเมื่อจบออกไปเป็นครู

2.5 การวัดและประเมินผลต้องวัดทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ กระบวนการ ทัศนคติต่อวิชาชีพ รวมทั้งด้านวัฒนธรรมและคุณธรรมด้วย โดยมีการวัดและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน มีวิธีการที่ให้ผู้เรียนประเมินตนเองร่วมกับการประเมินโดยครู และในบางครั้งชุมชน มีโอกาสร่วมในกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนด้วย

2.6 ปัจจัยพื้นฐานของการเรียนการสอน เช่น ระบบการออกแบบการสอน ภัณฑมิตรพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอน แหล่งวิทยาการในชุมชน ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ห้องปฏิบัติการกิจกรรมประเทืองปัญญา เป็นต้น มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง เพื่อให้การเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครูมีประสิทธิภาพ

2.7 การจัดกลุ่มสถาบันฝึกหัดครู และการสร้างเครือข่ายแหล่งความรู้มีผลต่อความร่วมมือและความเข้มแข็งของสถาบันในการปฏิรูปการเรียนการสอน ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อหนุน และร่วมมือกัน เพื่อประโยชน์สูงสุดคือคุณภาพของบัณฑิตครู

3. ยุทธศาสตร์ มีแนวทางที่ช่วยในแผนการปฏิบัติการหลักนี้ประสบความสำเร็จได้ ดังนี้

3.1 การเสนอแนวความคิดของการปฏิรูปต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูมีกำลังใจ และตระหนักในบทบาทภารกิจที่สำคัญยิ่งของตน ควรละเว้นการเจาะจาท่าหนีตีเตียนบุคคลหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง

3.2 การปฏิรูปการเรียนการสอน ควรเริ่มต้นด้วยกิจกรรมสร้างความสำนึกและศรัทธาในวิชาชีพ มีการจัดคณาจารย์เยี่ยมเยียน ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนกันระหว่างสถาบัน เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการการปฏิรูป และเกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

3.3 ส่งเสริมความร่วมมือทุกด้านระหว่างสถาบันฝึกหัดครู โรงเรียนทุกระดับการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ แหล่งวิทยาการทุกสังกัด

4. ความหมายของ “ผลกระทบ” และผลกระทบของเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูที่มีต่อการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ (2530) ได้กล่าวถึง ผลกระทบว่า เป็นผลของการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานออกไป บางครั้งผลกระทบ อาจเกิดขึ้นต่อเมื่อการดำเนินงานนั้นๆ ได้สิ้นสุดไปช่วงหนึ่งแล้ว

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) ได้ให้ความหมายของผลกระทบว่า หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่มุ่งมั่น ต้องการให้เกิดขึ้น หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ นอกจากนี้ ผลกระทบยังแบ่งตามทิศทาง เป็นผลกระทบทางบวก กับผลกระทบทางลบ

จะเห็นว่าเมื่อมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู เพื่อเป็นแนวทางให้ครูประพฤติปฏิบัติ และยังคงใช้เป็นเกณฑ์การประเมินครูต่อไปนั้น ผลของเกณฑ์ย่อมเกิดกับครูโดยตรง และยังส่งผลกระทบให้เกิดกับผู้ที่จะเป็นครู และสถาบันฝึกหัดครู ที่ผลิตครูด้วย

จากแนวความคิดการปฏิรูปการศึกษา มาสู่การปฏิรูปครูเพื่อการพัฒนาคนนั้น การจะปฏิรูปครูได้ ต้องมีการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู เป็นการแก้ปัญหาทางการศึกษาที่ต้นเหตุ เมื่อสามารถผลิตครูที่มีความสามารถ และประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ผลที่ตามมา คือ คุณภาพทางการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้น การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาชีพครูในกระทรวงศึกษาธิการ เป็นการวางเกณฑ์มาตรฐานครู เพื่อเป็นทิศทาง และเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ครูไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นไม่ว่าทางตรง หรือทางอ้อม และผลที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว ทั้งที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์ก็ตาม ย่อมเกิดแก่ผู้เรียน หรือเยาวชนของชาติ ที่เป็นสรรพกำลังที่จะเป็นครูซึ่งเป็นผู้ที่จะพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

5. เทคนิคการวิจัยอนาคต EDFR (ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530)

การวิจัยอนาคต นักอนาคตนิยมมีความเชื่อพื้นฐานว่า อนาคตเป็นเรื่องที่สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ความเชื่อของมนุษย์จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของมนุษย์ นักวิจัยอนาคตเชื่อว่ามนุษย์สามารถควบคุมอนาคตได้ นั่นคือเชื่อว่ามนุษย์สามารถที่จะสร้างอนาคตได้ ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นฐานที่เป็นต้นกำเนิดของอนาคตนิยม และเป็นต้นกำเนิดของการคิดระเบียบวิธีวิจัยอนาคตทั้งหมดที่แตกต่างจากความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยแบบอื่น

การวิจัยอนาคตมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการสำรวจเพื่อศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้นและป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือถ้าทราบว่าไม่สามารถขจัดให้หมดไปได้ ทำอย่างไรจึงจะ "เผชิญหน้า" ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้นจริงๆ

จุดมุ่งหมายหลักย้ำความเชื่อพื้นฐานที่เน้นการควบคุมอนาคต และเน้นการที่เราสามารถสร้างอนาคตได้ ตั้งแต่ปัจจุบัน ดังคำกล่าวของนักอนาคตนิยมที่ว่า "Future is now" อนาคต คือ ปัจจุบัน ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยอนาคต จึงมีประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการวางแผน การตัดสินใจตลอดจนถึงวิธีการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคต

เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR

เป็นระเบียบวิธีการวิจัยหรือการคาดการณ์อนาคต และเป็นทั้งเทคนิคการสื่อสารระหว่างผู้เชี่ยวชาญ คือ เป็นทั้ง Research Technique หรือ Research Methodology และเป็นทั้ง Educating Process ระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ไม่มีเวลาพอที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยตรง เทคนิคการวิจัย EDFR รวมถึง Delphi จะเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นเรียนรู้ความเชี่ยวชาญระหว่างกัน ทำให้ความเชี่ยวชาญของเขาเพิ่มขึ้น ทำให้เขามีความเชื่อเรื่องหนึ่งเรื่องใดเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นแนวโน้มที่ทำให้เขาตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายที่จะทำอย่างหนึ่งอย่างใด จึงเกิดขึ้น เร็วขึ้น นี่เป็นผลต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา การแบ่งช่วงเวลาการวิจัยเป็นเรื่องสำคัญมาก มิติของเวลาเป็น Factor ใหญ่ ดังนั้นการแบ่งช่วงเวลาโดยเฉพาะเวลาในอนาคต ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเวลาแบ่งเป็นช่วงเวลาที่แตกต่างกัน จากการเข้าใจเดิมที่กว้างแผนหรือ นักบริหารมีอยู่ ก็คือ นักอนาคตนิยมได้แบ่งช่วงของการทำนายหรือช่วงของการวางแผน ออกเป็น 4 ช่วงใหญ่ โดยประมาณคือ

1. **ช่วงเวลา 5 ปี** นักอนาคตนิยมถือว่าเป็นการทำนายหรือวางแผนระยะกระชั้นชิด เป็นเรื่องของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เป็น Immediate Problem Solving, Immediate Forecasting, Immediate Planning นักอนาคตเห็นว่าค่อนข้างใกล้ตัว คือจะอยู่ในช่วงของปัญหา

2. **ช่วงเวลา 5 - 10 ปี หรือ 15 ปี** นักอนาคตนิยมเรียกว่า Short Range Planning หรือ Short Range Forecasting เป็นการวางแผนหรือการศึกษาในอนาคตระยะสั้น แต่ยาวกว่าระยะ Immediate

3. ช่วงเวลา 10 - 15 ปี ถึง 20 - 25 ปี เรียกว่าเป็นระยะกลาง Middle Range Forecasting หรือ Middle Range Planning เป็นระยะกลางที่นักอนาคตนิยมศึกษาอนาคตของสังคม ของวัฒนธรรมหรือหน่วยงาน หรือองค์กรหนึ่งองค์กรใด คือช่วงระยะเวลา 15 - 20 หรือ 25 ปี เพราะนักอนาคตนิยมเชื่อว่าผลการศึกษจะสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ น่าจะได้ผลทันตา หมายถึงทันรุ่น ที่คนเราได้เห็นผลและผลที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นในวงกว้างแล้ว มีผลกระทบที่หนักแน่นพอที่อธิบายว่า เราสามารถเปลี่ยนคนรุ่นหลังของเราได้ทั้งรุ่น เราเปลี่ยน Generation ได้หนึ่ง generation ภายในช่วงเวลา 15 หรือ 20 ปี จะเห็นชัด ถ้าจะเปลี่ยนคนยุคใหม่ พร้อมหรือไม่ ในการรอในการลงทุน หมายความว่า คนในชาติโดยเฉพาะผู้บริหารเห็นพ้องต้องกัน แล้วเริ่มปลูกฝังอุดมคติหรืออุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องการให้คนยุคใหม่เป็น มีบุคลิกลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด สามารถทำได้ แล้วจะเห็นผลกระทบอย่างจริงจัง ภายในระยะเวลาที่ค่อนข้างสั้น คือ 15 หรือ 20 ปี เช่นเดียวกับที่ญี่ปุ่น หรือสหรัฐอเมริกาทำ

4. ช่วงระยะเวลา 20 หรือ 25 ปีขึ้นไป นักอนาคตนิยมกลุ่มหนึ่งทำการวิจัยในระยะยาว แต่อีกกลุ่มเห็นว่ายาวเกินไป เช่น 50 ปีขึ้นไป หรือ 100 ปีขึ้นไป ข้อมูลหรือผลที่ได้ขาดการสนใจ อาจไกลเกินตัวเป็นคนละรุ่นคนละ Generation

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เป็นเรื่องสำคัญมากที่สุดเรื่องหนึ่งของการวิจัยอนาคต เพราะเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของสังคมค่อนข้างลับซับซ้อน ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญน่าจะเป็นกลุ่มที่มองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจนถูกต้องกว่าคนธรรมดา ซึ่งอาจหมายถึงกลุ่มของผู้บริหาร กลุ่มที่มีอำนาจ กลุ่มที่รู้เรื่องดี ผู้ที่เป็นผู้นำกลุ่มนี้คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพราะการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอยู่เบื้องหลังทั้งสิ้น ถ้าหากการศึกษาต้องการผลให้มีผลถึงการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการศึกษา ในการรับรู้ข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจ เพื่อประกอบการวางแผน การกำหนดนโยบาย จึงใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเลือก

1. อาจใช้วิธีเจาะจง ในกรณีนี้รู้ว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา หรือมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. วิธี Snowball โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเอ่ยชื่อบุคคลที่เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา 3 - 5 หรือ 10 ชื่อที่เด่นๆ แล้วขอให้ท่านนั้นบอกชื่ออีกท่านละ 10 คน เป็นต้น โดยจะเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ถูกเอ่ยชื่อ 3 หรือ 5 คนขึ้นไป เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 25 ท่านขึ้นไปความคลาดเคลื่อนลดลง แต่มีใช้กฎเกณฑ์ นักสถิติบอกว่าจำนวนมากไว้ดี

3. ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญบางสาขามีจำนวนน้อย เช่นสาขานิวเคลียร์ฟิสิกส์ ทั้งประเทศมีจำนวนเท่าไร ก็ใช้จำนวนนั้น ซึ่งไม่เป็นตามเกณฑ์ (เพราะอย่างต่ำจำนวน 17 คน ไม่ใช่เกณฑ์มาตรฐาน) ยกเว้นเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศมาประกอบแต่ท่านเหล่านั้นควรรู้เรื่องของคนไทยด้วย

การเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ Preparing Subjects

1. การพบผู้เชี่ยวชาญพร้อมเอกสารหรือคู่มือการตอบแบบสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ อธิบายถึงจุดมุ่งหมาย ขั้นตอน ระเบียบวิธี และเวลาที่ใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในแต่ละรอบเพื่อช่วยความเข้าใจของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกับผู้วิจัยไปในทิศทางเดียวกัน

2. ย้ำถึงความสำคัญของการวิจัยให้ชัดเจนเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมาย และประโยชน์ เพื่อได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญเต็มที่ และมีเวลาคิดล่วงหน้า

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. รอบที่ 1 อาจทำตามรูปแบบของ EDFR โดยเริ่มสัมภาษณ์จาก แนวโน้มที่พึงประสงค์ Optimistic Realistic Scenario และตามด้วยแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ Pessimistic Realistic Scenario แล้วตามด้วยแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด Most Probable Scenario มีทั้งข้อดีข้อเสีย ข้อดีคือการมองอย่างเป็นระเบียบ คิดภาพบวกก่อน ภาพลบตามมา แล้วภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด ทำให้ผู้เชี่ยวชาญไม่ติดกับภาพหนึ่งภาพใดที่ฝังใจ ข้อเสียคือ พุดภาพหนึ่งภาพใดก่อนมักพุดเต็มที่ แต่ภาพต่อมาอาจตอบว่าไม่มี หรือหมดแล้วก็เป็นได้

2. การสัมภาษณ์ เริ่มจาก แนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด Most Probable Scenario ให้พุดรวมในคราวเดียวกันไม่ว่าจะเป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ Optimistic Realistic Scenario หรือไม่พึงประสงค์ Pessimistic Realistic Scenario แล้วจึงเลือกแนวโน้มที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์ที่หลัง และใช้สถิติในแบบสอบถามรอบที่ 2 และ 3

เรื่องของการสัมภาษณ์แบบ EDFR นั้นยืดหยุ่นได้ (Flexible) สามารถเลือกได้ตามความสะดวก และเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยเพิ่มเติมแนวโน้มที่ได้จากสัมภาษณ์คนแรกๆผนวกเข้ากับการสัมภาษณ์คนต่อไปได้ เพราะจุดมุ่งหมายคือต้องการศึกษาแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ปัญหาคืออาจใช้เวลามาก วิธีแก้ คือสามารถแบ่งช่วงการสัมภาษณ์ออกเป็นส่วนๆตามหัวข้อ ในกรณีที่ต้องการศึกษารายละเอียด อาจขอให้ผู้เชี่ยวชาญพุดเฉพาะเรื่องที่เชี่ยวชาญจริงๆได้ แล้วส่งข้อมูลย้อนกลับไปในรอบที่ 2 และ 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้ง

การเขียนแนวโน้มในแบบสอบถาม

ควรใช้ภาษาที่สั้น กระชับรัด ชัดเจน ใช้ภาษาที่แสดงความเป็นกลางที่สุด หลีกเลี่ยงภาษาที่แสดงทัศนคติหรือความลำเอียงของผู้วิจัย หลีกเลี่ยงคำที่คลุมเครือ เช่น ดีขึ้น เลวลง เพิ่มขึ้น ลดลง ควรขยความให้ชัดเจนว่าหมายความว่าอย่างไร แนวโน้มเดียวต่อ 1 ข้อ ถ้าแบบสอบถามยาว ให้ดูที่จุดมุ่งหมายการวิจัย โดยอาจแบ่งเป็นประเด็นใหญ่เป็นด้านแล้วแต่ละด้านแบ่งเป็นข้อๆ โดยอาจแบ่งศึกษา และแบ่งสรุปเป็นชุดๆ หรือ อาจตัดแนวโน้มที่มีค่าความเป็นไปได้ต่ำออกในรอบที่ 3 เหลือเฉพาะแนวโน้มที่อยู่มีค่า Median ระดับมาก เช่น 3.5 เป็นแบบสอบถามในรอบที่ 3

การรายงานผลการวิจัย

ใช้ผลในรอบที่ 3 เป็นเกณฑ์ แต่ผู้วิจัยสามารถเลือกแนวโน้มหรือประเด็นในรอบที่ 2 ผนวกเข้าไปเสนอและอภิปรายผลได้ เพียงแต่เน้นที่แนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดก่อน เพราะการวิจัยอนาคตเพื่อสำรวจแนวโน้มที่เป็นไปได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เพื่อความกระชับ และเน้นผลการวิจัยจำเป็นต้องมีเกณฑ์ คือเลือกรายงานที่มีความเป็นไปได้สูงระดับใด เป็นอีกวิธีหนึ่งส่วนรูปแบบของแบบสอบถาม อาจสลับสีของกระดาษ ชิดเส้นระหว่างข้อ หรือทำกรอบระหว่างหน้าเพื่อดึงดูดความสนใจ

จำนวนรอบในการท่ววิจัย

จำนวนรอบ จำนวนคน ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย งบประมาณ เวลา และกำลังคน การจะหยุดในรอบใดนั้นดูที่คำตอบที่ได้ ว่ามีความเป็นเอกพันธ์ Homogeneity ของคำตอบ หรือมี Consensus ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ครอบคลุมเรื่องที่จะศึกษามากพอหรือยัง ถ้ามากพออาจหยุดในรอบที่ 2 ได้ จำนวนรอบในการวิจัยพบว่า จำนวน 3 รอบเป็นจำนวนที่พอดี มีความคลาดเคลื่อนไม่มาก และจำนวนรอบที่ 3 ที่ 4 ขึ้นไป ความแตกต่างของผลที่ได้ ไม่นัยสำคัญ EDFR เปิดโอกาสให้ทำ 2 รอบได้ ถ้าตอบสนองจุดมุ่งหมายการวิจัย ซึ่งเรียกว่า Mini EDFR

การเขียนรายงานการวิจัยแบบ EDFR

การเขียนรายงานผลการวิจัยมีความยืดหยุ่น โดยอาจเลือกเขียนเป็นภาพๆเป็นอนาคต 3 อนาคตภาพ คือ อนาคตที่เป็นไปได้ อนาคตที่พึงประสงค์ และอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ โดยสามารถยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การวิจัย ถ้าต้องการย้ำแนวโน้มที่เป็นไปได้ค่อนข้างสูงระดับหนึ่ง ก็กำหนดค่า Median ระดับมากคือ 3.5 ขึ้นไป (Rating Scale มี 5 ระดับ) ในการนำแนวโน้มมารายงาน โดยดูความสอดคล้องของคำตอบ โดยพิจารณา

จาก พิสัยระหว่างควอไทล์ ($Q_3 - Q_1$) ไม่เกิน 1.5 บวก และค่า Mode ลบด้วย Median ไม่เกิน 1 เพื่อให้มีเกณฑ์ในการรายงานอย่างเป็นระบบเชื่อถือได้

การรายงานอีกแบบหนึ่งก็คือ รายงานแนวโน้มที่กำหนดไว้ระดับหนึ่ง เช่น ระดับมาก หรือมากที่สุด รวมกันพร้อมทั้งวงเล็บกำกับว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์

ในการเขียนรายงานการวิจัยควรใช้ภาษาที่เป็นทางการ กระชับรัด ชัดเจน ราบรื่นอ่านเข้าใจ และสามารถนำการวิจัยไปเขียนในหนังสือพิมพ์ หรือออกกรายการวิทยุให้คนทั่วไปฟังเป็น Group Dynamic ได้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย ในการสัมภาษณ์อาจทำคนเดียว หรือทำเป็นทีมก็ได้ และจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนเทคนิคการสัมภาษณ์แบบ EDFR โดยผู้เชี่ยวชาญด้านนี้จะมีรูปแบบย้ำถึงปรัชญา Basic Concepts ว่าจุดมุ่งหมายคือ ต้องการได้แนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้จากผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอน ระเบียบวิธี และจะต้องมีการสรุปสะสม (Cumulative Summerization Technique) ช่วยให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง

ความตรงกับความเที่ยง (Validity & Reliability)

จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคต EDFR แตกต่างจากการวิจัยแบบอื่น โดยเน้นจุดมุ่งหมายที่การสำรวจแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อจุดมุ่งหมายต่างกัน Assumption ก็ต่างกัน ความตรงกับความเที่ยงเป็นคนละ concept ถ้าเป็น Validity ของเครื่องมือคือแบบสอบถาม ซึ่งผ่านผู้เชี่ยวชาญตลอดการใช้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ครั้ง ถือว่ามี Validity สูงเพราะผ่านการตรวจของผู้เชี่ยวชาญถึง 3 ครั้ง ถ้าเป็นการวัด Reliability ของคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแบบ EDFR สนใจการวัดเชิง Creativity ซึ่ง EDFR สนใจว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมี Creative Thinking อย่างไร มีใช้การวัด Construct ถ้ามีการกระจายมากก็มี ความคิดสร้างสรรค์มาก แต่มีผู้วิจัยเคยทดสอบความเชื่อมั่นของคำตอบ ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญส่วนมากให้คะแนนคำตอบที่ตอบไว้สูงซึ่งแสดงว่าเชื่อถือได้ เขาสรุปว่ามี Reliability หลักการในการหา Validity ที่ค้นพบคือยังมีข้อกระทงมากเท่าไร แนวโน้มที่จะมี Validity ย่อมสูงขึ้น และแบบวัดใดที่มี Reliability สูงมักมี Validity สูงด้วย

รูปแบบของ EDFR (Variations of EDFR)

1. **ขั้นตอน EDFR แบบปกติ** คือ การสัมภาษณ์ แล้วมีแบบสอบถามในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 จุดมุ่งหมายของจำนวนรอบ คือความต้องการ Refine Consensus ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ถ้ามีความสอดคล้อง และครอบคลุมจุดมุ่งหมายของงานวิจัยก็หยุดได้

2. **Mini EDFR** คือ การสัมภาษณ์ และมีแบบสอบถามรอบเดียว โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะควรทำคือ การให้ข้อมูลย้อนกลับทางสถิติ (Statistic Feedback) ในรอบที่ 2 อย่างน้อยที่สุดค่าความถี่ของคำตอบของกลุ่มผู้

เชี่ยวชาญ บือนกลับไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้เขาพิจารณาเป็นข้อมูลในการตอบในรอบที่ 2 ซึ่งเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของเทคนิคเดลฟาย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเสนอผลการวิจัยเช่นเดียวกับ EDFR เดิมรูปเท่านั้น เพื่อเป็นการประหยัดเวลา และประหยัดงบประมาณ

3. **EDFR แบบเต็มรูป** แต่มีการปรับแบบสอบถามในรอบที่ 3 ให้สั้นลง ในกรณีที่ได้รายละเอียดมากจากการสัมภาษณ์ในรอบแรก และทำแบบสอบถามในรอบที่ 2 ทำทุกขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูล ในรอบที่ 3 พิจารณาเลือกเฉพาะแนวโน้มที่มีระดับความเป็นไปได้มากหรือมากที่สุดมาศึกษาเพื่อย่อความยาวของแบบสอบถาม (เช่น ถ้าเลือกแนวโน้มระดับ 3.5 ควรเลือกแนวโน้มที่มีค่าตั้งแต่ 3.25 ขึ้นไป เพราะแนวโน้มที่เผื่อไว้อาจมีค่าเพิ่มขึ้นในรอบที่ 3 ถ้าลดลงหรือเพิ่มไม่ถึง 3.5 ก็ตัดทิ้งได้)

การสรุปผล เน้นที่แนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ 3.5 ขึ้นไป แต่สามารถนำผลของการวิเคราะห์ในรอบที่ 2 มาประกอบการพิจารณาโดยเลือกเอาแนวโน้มที่อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูงมารายงานผลและอภิปรายผลได้ เพราะรูปแบบและระเบียบวิธีจะตอบสนองต่อปรัชญา และ concept พื้นฐานของอนาคตนิยม (Futurism) คือ Highly Flexible และเป็น Systematic

การประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัย EDFR

แม้ว่าระเบียบวิธี EDFR จะสร้างและพัฒนาขึ้นมาเพื่อตอบสนองปรัชญาพื้นฐาน และ Basic Assumptions ของการวิจัยอนาคต แต่สามารถนำไปใช้ได้กับการวิจัยธรรมดาที่มีใช้การวิจัยอนาคตได้ ถ้าหากผลการนำไปใช้สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมาย และให้ผลที่ดีขึ้น สามารถนำระเบียบวิธี EDFR ไปใช้เพื่อกำหนดนโยบาย หรือวิเคราะห์สาเหตุ และปัญหาได้ แต่ควรเลือกผู้เชี่ยวชาญที่เชี่ยวชาญเรื่องนั้นๆจริงๆ เพราะระเบียบวิธี EDFR เน้นความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก ช่วยให้ผู้วิจัยได้คำตอบที่ชัดเจนมากกว่าการวิจัยธรรมดา หรือการส่งแบบสำรวจในการถามปัญหา เพราะมีกระบวนการ Refine คำตอบดังที่กล่าวไว้แล้ว ทำให้มีประสิทธิภาพในการตัดสินใจเพราะข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และยังสามารถนำเทคนิควิจัยมาศึกษาอดีตได้ แต่มีใช้การวิจัยอนาคต แต่เป็นการวิเคราะห์สาเหตุเพื่อหาแนวโน้ม ที่เป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นการวิจัยปัจจุบัน หรือแบบเจาะลึกไปยังอดีต จุดมุ่งหมายเพื่อยืนยันหรือทดสอบข้อมูลข้อเท็จจริงบางอย่าง เป็นการตอบสนองจุดมุ่งหมายได้ดีมากระดับหนึ่งเพราะได้ใช้มุมมองของผู้เชี่ยวชาญ และมีกระบวนการ มีระบบและระเบียบวิธี ที่น่าจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

ระเบียบวิธีนี้เป็น Appropriate Technology ที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายสามารถทำได้โดยไม่ต้องลงทุนมาก หรือไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีต่างประเทศ ไม่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศสามารถทำเองได้ และทำได้ดีที่สุด เพราะเป็นเรื่องภายในประเทศ ฉะนั้นสิ่งนี้จึงเป็น Appropriate Technology เช่นกัน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ

แนวทางการคิดในเรื่องของสังคมอนาคต

ในการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของระบบการฝึกหัดครู ในการศึกษาเพื่อหาทางแก้ไขนั้นจะมองในเชิงบวก มองที่อนาคตด้วย นอกเหนือจากการทำความเข้าใจในสภาพปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน และมองหาโอกาสด้วยนอกเหนือจากการมองสภาพข้อจำกัด เริ่มต้นด้วยการมองอนาคต จากการมองสภาพสังคมในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้า ดังนี้

สังคมในอนาคต

1. สังคมที่ให้ความสำคัญต่อสามสิ่ง หรือ 3 I อันประกอบด้วย Information, Intelligence, และ Idea ซึ่งจะเป็นสังคมที่ไม่เน้นการสร้างคนเพื่อรองรับระบบอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานมนุษย์เป็นหลัก แต่จะเป็นสังคมที่ให้คุณค่าในการพัฒนาคนเพื่อรองรับสภาพ 3 I ดังกล่าวต่อไปนี้

Information สังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะในประเทศหรือจากต่างประเทศ สังคมยุคใหม่มีความสามารถในการจัดการเก็บข้อมูลได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น มีประสิทธิภาพในการผลิตและส่งข้อมูลมากขึ้นในต้นทุนที่ต่ำลง ระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องทำให้การจัดการและการเรียกใช้ข้อมูลเป็นไปได้อย่างสะดวก เมื่อประกอบกับระบบโทรทัศน์และการโทรคมนาคม การติดต่อสื่อสารยุคใหม่ด้วยแล้ว การนำเสนอข้อมูลความรู้จึงเป็นไปได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่สังคมในอนาคตจะเต็มไปด้วยความสับสน

Intelligence สังคมที่ต้องสอนให้คนมีปัญญา กล่าวคือ การที่สังคมในอนาคตเต็มไปด้วยข่าวสาร ประชาชนและเยาวชนทั้งหลายควรมีการศึกษาที่มีปัญญาในการไตร่ตรอง สามารถใช้เหตุผล สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดไม่ควรเชื่อ สิ่งใดมีสาระควรค่าแก่การรู้ ต้องรู้จักเลือกรับและเลือกทิ้ง

Idea สังคมที่ต้องมีความสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นเองทั้งเพื่อใช้ และเพื่อแลกเปลี่ยนกับสังคมโลก สังคมไทยจะรองรับและใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้และเทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์รุ่นก่อนได้คิดค้นขึ้นนั้นไม่เพียงพอ คนไทยและเด็กไทยจะต้องสามารถใช้ความรู้ที่มีอยู่ร่วมสร้างสรรค์สิ่งมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม การที่จะสามารถสร้างความคิดใหม่ๆ ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ การทำงานอย่างมีเป้าหมาย มีความสามารถร่วมกันเป็นทีม เพื่อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงได้อย่างสร้างสรรค์

2. คนรุ่นใหม่มีค่านิยมต้องการวัตถุมากขึ้น ต้องการเสรีภาพ ต้องการโอกาสในการคิดอย่างเสรี และอย่างสร้างสรรค์ ต้องการทำงานในองค์กรที่มีขนาดเล็กที่เขามีความเป็นเจ้าของ ไม่ต้องผูกพันตนเองกับหน่วยงานขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยขั้นตอน ดังนั้นคนรุ่นใหม่จึงปฏิเสธองค์กรขนาดใหญ่เช่นระบบราชการ ซึ่งรวมถึงระบบการศึกษาที่ร้อยละ 90 เป็นของราชการและใช้การบริหารภายใต้กฎระเบียบทั้งด้านการเงิน การบริหารงานบุคคล และอื่นๆ ในแบบราชการ ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นใหม่ได้ ถ้ามองประเด็นปัญหานี้ วงการผลิตครูจะต้องเตรียมทางแก้ปัญหาสำหรับรองรับค่านิยมใหม่ในสังคมซึ่งคงจะดำรงอยู่ และนำ

จะเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยในอนาคต และในสังคมที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย ทำอย่างไรบทบาทความเป็นครูจึงจะมีเสน่ห์ดึงดูดคนดีเข้ามาทำงาน

3. ระบบการศึกษาในอนาคตจะไม่ถูกจำกัดตัวเองอยู่ภายในระบบโรงเรียนอย่างที่เป็นอย่างอยู่ในปัจจุบัน มนุษย์มีความสามารถในการวางระบบการเรียนรู้และการศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้มากขึ้น การศึกษาไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไข สถานที่ และเวลา คนสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่ต่างๆ นอกเหนือจากการต้องไปโรงเรียน หรือสถานศึกษาทั้งหลาย

ที่บ้าน พ่อแม่ผู้ปกครองจำนวนมากขึ้นที่ต้องการสอนลูกหลานของตนเองที่บ้าน โดยไม่ต้องการให้บุตรหลานเข้าโรงเรียนปกติเลยและบางส่วนต้องการให้ประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเป็นการเสริมจากที่โรงเรียน

ที่ทำงาน โดยผ่านการฝึกงานและเรียนรู้ไปกับการทำงาน ไม่ว่าจะป็นองค์กรขนาดใหญ่ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการจัดระบบการพัฒนาคนทั้งเพื่อใช้งานคนได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้การศึกษาเพื่อเป็นการดึงดูดคนดีมาสู่งาน

ภาคสนาม โดยคนที่ต้องมีครูหรือบุคคลที่ทำงานในภาคสนามได้ช่วยจัดให้เขาได้ไปมีประสบการณ์ในการทำงานในสถานที่ต่างๆไม่ว่าจะเป็นห้องนา ป่าเขา ท้องทะเล ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4. การศึกษาคือการสอนให้คนเรียนรู้ วิธีการเรียน วิธีการแก้ปัญหาในชีวิต และการทำงาน การศึกษาจึงไม่ใช่การให้ผู้เรียนมาโรงเรียนเพื่อเรียนหนังสือกันตามรายวิชา แต่ท้ายสุดกลับแก้ปัญหาชีวิตจริงไม่ได้ แต่ในทางกลับกัน การศึกษาที่ดีนั้นไม่จำเป็นต้องเรียนแบบเน้นเนื้อหาวิชาการแบบแบ่งแยกเฉพาะด้าน แต่ควรเป็นการเรียนรู้วิธีการเรียน เรียนวิธีการแสวงหาความรู้ได้อย่างรวดเร็ว และเรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตจริงในสังคมให้ได้มากที่สุด การศึกษาในแนวที่เรียกว่า Problem-Based Education เช่นนี้ จะเปลี่ยนบทบาทครูอาจารย์อย่างมาก ครูในแบบปัจจุบันที่ต้องใช้คนในลักษณะคล้ายๆกัน 600,000 คน กำลังจะหมดความหมายไป แต่จะมีครูในอีกหลายรูปแบบขึ้นแทนที่

ครูในอนาคต

1. ครูในอนาคตจะมีลักษณะที่หลากหลาย ยกที่จำกัดเป็นมาตรฐาน เพราะแตกต่างกันในทั้งบทบาทหน้าที่ วิธีการทำงาน คุณสมบัติ และมีความหลากหลายในประสบการณ์การฝึกอบรม และอื่นๆ

- การเป็นคนที่มีความรู้ในการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ และระบบการโทรคมนาคม

- การมีความสามารถในการประดิษฐ์ เป็นผู้สร้างแบบเรียน และอุปกรณ์การศึกษาในยุคใหม่ เช่น เรื่อง Multi-Media Education

- การเป็นวิทยากรประเภทที่ไม่ใช่ไปบรรยายให้คนฟังอย่างเดียว แต่เป็นผู้ทรงความรู้ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานในแต่ละด้านทางวิทยาการที่ต้องมีความเข้าใจสิ่งต่างๆได้อย่างลึกซึ้ง เป็นคนที่ได้ทำงานทางด้านนั้นๆ มีประสบการณ์และความรู้มากมายที่พร้อมที่จะถ่ายทอดให้ เขาอาจเป็นผู้ปฏิบัติงานครึ่งเวลา

- เป็นนักออกแบบหลักสูตรสำหรับเด็กนักเรียนแต่ละคน สามารถวางแผนทางการศึกษาของแต่ละคน ซึ่งจะไม่เหมือนกัน เขาต้องเข้าใจจิตวิทยา คักยภาพ และปัญหาเด็ก และมีแนวทางสร้างสรรค์สำหรับ พัฒนาการของเด็กเหมือนกับนักออกแบบตัดเสื้อผ้ามากกว่าการเป็นคนงานอุตสาหกรรมตัดเสื้อโหล

- เป็นข้าราชการน้อยลง มีความเป็นนักวิชาชีพมากขึ้น ต้องการตอบสนองต่อผู้เรียนหรือลูกค้า แต่ไม่ ยอมปล่อยให้ชีวิตภายใต้การควบคุมของระบบงานที่เต็มไปด้วยระบบกรอบ หรือกฎเกณฑ์ในแบบดั้งเดิมมากนัก

2. ครูในอนาคตมีวิธีการทำงานที่ต้องเน้นความเป็นสหวิทยาการมากขึ้น ต้องเป็นการทำงานร่วมกัน ของนักวิชาชีพหลายสาขาวิทยาการ อย่างเช่นคนต้องการสร้างระบบสื่อการเรียนการสอน หรือสร้าง software สำหรับการเรียนการสอนนั้น จำเป็นต้องนักวิชาชีพทั้งที่เป็นนักคอมพิวเตอร์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา และ อื่นๆอีกมาก การทำงานในลักษณะนี้จำเป็นต้องมีความอดทนทางปัญญาสามารถรับฟังความคิดและวิธีการที่ หลากหลายเพื่อแสวงหาทางเลือกและแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

3. ครูในอนาคตต้องมีความคล่องตัวสามารถเชื่อมโยงระบบการศึกษากับสังคมภายนอกได้ดี ความ เข้าใจธุรกิจ สามารถเดินทางไปติดต่อกับภาคธุรกิจ และการออกเยี่ยมงาน และการฝากนักเรียนฝึกงานในภาค สนาม ต้องสามารถเดินทางไปในที่ต่างๆได้ ไม่ใช่จะผูกติดการทำงานของตนกับสถานศึกษา Place-Bound Teachers แบบไม่ยอมออกไปทำงานนอกสถานที่อย่างเป็นทางการในปัจจุบัน

4. ครูในอนาคตอย่างน้อยบางส่วนต้องทำงานที่มีคุณค่าในทางธุรกิจ ซึ่งสังคมก็ต้องหาทางให้ผลตอบแทนอย่างเหมาะสม ซึ่งในปัจจุบันนี้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ยกตัวอย่างการผลิต software ทาง คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา ในต่างประเทศนั้นได้มีผลตอบแทนสูงมากจนกระทั่งวิศวกรทางคอมพิวเตอร์เป็น อันมาก ต้องหันมาให้ความสำคัญต่อการผลิตสื่อเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งก็เป็นผลดีต่อวงการ และเน้น นอนเขาเหล่านี้ต้องการผลตอบแทนทางธุรกิจ ซึ่งเป็นแบบที่สังคมไทยไม่ค่อยมีความคุ้นเคยนัก

5. ครูในอนาคตต้องการระบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพการทำงานยุค ใหม่ที่ต้องการคนมีฝีมือ และเมื่อได้คนที่มีความสามารถที่เหมาะสมแล้ว ก็ต้องมีการสร้างทีมงาน และระบบ องค์กรที่มีความเหมาะสมที่จะทำงานได้อย่างจริงจัง ระบบการศึกษาแบบรวมศูนย์ชนิดต้องฟังเสียงนโยบาย จากส่วนกลางมากๆ อย่างเช่นในปัจจุบันนั้นจะไม่สามารถอำนวยความสะดวกในการทำงานให้กับคนได้อย่างจริง จัง

จะผลิตครูสำหรับอนาคตอย่างไร

1. การสร้างหลักสูตรมาตรฐานนั้นต้องมีข้อจำกัด ควรหันมาเน้นหลักสูตรแบบตอบสนองต่อความต้องการ ของผู้เรียน Student-designed curriculum เป็นการจัดแบบให้สอดคล้องต่อความต้องการเฉพาะตัว มากขึ้นเพื่อสามารถผลิตคนที่สามารถและคุณสมบัติหลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการครูที่หลากหลาย หรืออีกนัยหนึ่ง เพราะงานครูนั้นมีความหลากหลายจนผลิตคนที่จบออกไปทำงานทันทีนั้นทำได้ยาก จึงผิด

คนที่มีความรู้พื้นฐานการศึกษาที่ดี ให้เขามีความสามารถคล่องตัวสามารถปรับเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถสร้างสรรค์งานใหม่ๆได้เอง

2. การผลิตครูแบบสร้างครูทั้งตัวคนนั้นก็จำเป็น แต่จะมีครูประเภทที่สร้างครูที่ดีแบบมีการเสริมเพียงบางส่วน ในสมัยก่อนการผลิตครูในแบบโรงเรียนฝึกหัดครูนั้นจะนิยมใช้ระบบสถาบันการศึกษามีหอพัก มีระบบการฝึกอบรมที่เน้นการสร้างครูแบบทั้งตัวคน มีการอบรมปมนิสัยในหลายด้าน ซึ่งก็นับว่าเป็นประโยชน์ นอกจากจะสร้างครูที่ดี มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเป็นครูแบบฉบับ role model แต่ในอนาคตจะมีครูอีกหลายประเภท ซึ่งแนวคิดหนึ่งที่จะมีบทบาทมากขึ้น คือการผลิตครูที่มีคุณภาพ โดยเป็นการสร้างเสริมจากสิ่งทีบุคคลเหล่านั้นได้ผ่านการฝึกอบรมขั้นพื้นฐานที่ดีมาแล้ว แต่มารับส่วนเสริมทางด้านการศึกษาเพื่อความสมบูรณ์ เป็นการทำงานให้น้อยในส่วนของคณะด้านการศึกษา แต่ให้ได้ผลการผลิตครูที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ เช่น

- บัณฑิตที่จบการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์มาแล้ว แต่เมื่อต้องการทำงานเป็นครูสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ก็มารับการศึกษาทางด้านการฝึกหัดครูเสริม อาจเป็นการเรียนระดับประกาศนียบัตร หรือเป็นระดับมหาบัณฑิตก็ได้

- คนที่เคยทำงานในภาคธุรกิจ มีความเป็นนักวิชาชีพและวิชาการ มีทักษะทางการปฏิบัติงานมาจริงแล้วต้องการเป็นครู จะเติมเวลา หรือจะบางเวลาก็ตาม

- พ่อแม่ที่มีการศึกษาดี มีความประสงค์จะจัดการศึกษาแบบที่บ้าน Home Schools ซึ่งนับว่าเป็นข้อดีในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศ หรือผู้ที่มีพรสวรรค์เป็นพิเศษ

- วิศวกรที่มีจุดมุ่งหมายจะสร้างสื่อการสอน ก็หันมาเรียนรู้แนวคิดทางการศึกษา ทางจิตวิทยา พัฒนาการหรือการเรียนรู้

- นายทหารที่รับนโยบายจากกองทัพให้ต้องส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่ทหารเกณฑ์ ก็ทำให้เขาต้องกลายเป็นครูควบคู่ไปกับการเป็นผู้บังคับบัญชา เขาต้องการเรียนรู้ในบางส่วน เสริมไปจากที่ได้รับการอบรมในแบบทหารมาแล้ว

3. ระบบผลิตครูต้องให้สอดคล้องกับความต้องการตั้งคนดีเข้าสู่วิชาชีพครู มากกว่าผลักดันให้ออกจากสายศึกษาศาสตร์ออกไปถ้าเป็นในแนวนี้ ก็เหมือนกับแนวคิดที่ต้องถามคนที่จะต้องเป็นครูที่ได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพครูอย่างแท้หรือตรงๆนั้น ในหน่วยงาน หรือโรงเรียนหนึ่งควรมีอย่างน้อยสักเท่าใด เหมือนกับในระบบโรงงานที่ไม่ใช่ทุกคนต้องเป็นวิศวกร ซึ่งไม่มีความจำเป็น คนที่มีความรู้ เป็นวิทยากร เป็นนักประดิษฐ์ที่มาช่วยพัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่อการศึกษาทั้งหลาย เป็นนักวิชาการด้านต่างๆ ที่มาช่วยแต่งตำราสร้างบทเรียน เหล่านี้เป็นสิ่งที่มีค่า และควรจะส่งเสริมในทุกๆด้าน ครูแบบเดิม ครูแท้ๆ real teachers ต้องเป็นคนเรียนมาทางการศึกษาอาจมีเพียงร้อยละ 30 หรือ 1 ใน 3 ของบุคลากรที่ใช้เพื่อการศึกษา ที่เหลืออีกประมาณ 2 ใน 3 หรือ ร้อยละ 70 เป็นส่วนเสริมที่มาจากไหนก็ได้ เขาอาจเป็นบุคลากรของระบบ อาจเข้าร่วม

ด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นข้าราชการ ในบางกรณีเขาคือหุ้นส่วนทางการศึกษา หรือเป็น partner ที่มาร่วมแบบต้องได้ประโยชน์ร่วมกันเป็นที่ตั้ง

4. ระบบผลิตครูไม่ควรผูกขาดเพียงในระบบราชการ เอกชนก็สามารถสร้างครูที่ดีและมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายได้เช่นกัน ตรงกันข้ามระบบการผลิตบัณฑิตทางการศึกษาในขณะนี้เน้นนับเป็นความล้มเหลวมากมายจนทำให้แม้ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยชั้นนำล้วนแต่ด้อยค่า ทอดความหมายไป บัณฑิตไม่ตั้งใจจะเรียนในวิชาชีพครูนี้เป็นเพียงทางผ่านไปสู่งานอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งนับเป็นความสูญเสียเปล่า ผู้สอนเองก็ไม่มี ความมุ่งมั่น ไม่ได้ทุ่มเทเพื่อการเรียนการสอนอย่างจริงจัง นับเป็นความสูญเสียอย่างน่าเสียดาย

ทางออกของการแก้ปัญหาคือการฝึกหัดครูในปัจจุบัน จึงน่าจะเป็นการดึงเอาสังคมทั้งสังคมให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ดึงเอานักคิด นักปฏิรูปจากหลายๆ การมาช่วยกันคิด ช่วยกันแสวงหาทางออกให้แก่ระบบการศึกษา เพราะสังคมอนาคตนั้น คนทุกคนคือครู องค์กรและสถาบันทุกสถาบันคือโรงเรียน (ประกอบ คุปรัตน์ ,2536)

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวกับการศึกษาครู

จากเอกสารการประชุมของยูเนสโกเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทครูในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงของโลกในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมบทบาทครูท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง สภาพที่จำเป็นจะต้องมี 2 ประการ คือ

1. การทบทวนถึงความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกและสิ่งที่บ่งบอกทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่ทำให้ปัจจัยต่างๆเปลี่ยนแปลงไป
2. การปรับเปลี่ยนของการจัดการศึกษาอย่างน้อยที่สุดในเรื่องของหลักสูตร วิชาครู การศึกษาครู (รวมทั้งการสรรหานักเรียนครู) องค์กรหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งเนื้อหาสาระในการสอน

แนวทางใหม่แห่งวิชาชีพครู

รัฐควรจะเป็นผู้กระตุ้นในการตัดสินใจในแนวทางใหม่ของครูโดยเฉพาะในเรื่องสมรรถภาพด้านการสอน ทักษะการจัดการ และการจัดการทางวิชาชีพ บทบาทหน้าที่ครูตามวิชาชีพ ความรับผิดชอบ คุณลักษณะครู และการควบคุมด้านคุณภาพ

การฝึกอบรมครูก่อนและหลังการเป็นครู

รัฐควรจัดโครงการเกี่ยวกับการศึกษาครู ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมายครูให้เป็นครูด้วยความสมัครใจ และถือเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนถึงเกษียณอายุแล้ว
2. ควรเตรียมการศึกษาครูให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ตอบสนองความต้องการ และมีความสามารถในการสอนในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้
3. ควรมีการกำหนดแนวทางการศึกษาครู และจัดโครงการที่เหมาะสมเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่สำหรับแนวทางใหม่ของครู ด้วยการส่งเสริมหรือยกสถานภาพของครู และการวิเคราะห์ อภิปรายถึงสภาพปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการให้บริการ

เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่กับบทบาทหน้าที่ครู

จากเอกสารการบรรยายในการประชุมยูเนสโกได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ครูกับการได้รับประโยชน์และสาระสำคัญจากเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งรัฐควรให้ความสนใจ และเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย

1. ควรให้ครูมีความรู้ด้านการใช้คอมพิวเตอร์
2. กำหนดให้ครูใช้แหล่งเทคโนโลยีที่พร้อมการบริการที่เหมาะสม
3. ควรประเมินสมรรถภาพของการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับวิธีการให้บริการทางการศึกษา

การส่งเสริมบทบาทครูท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลก ในภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน

ปีอาทริส อวาลอส (1996) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและสาระความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนในเอกสารการประชุมยูเนสโกว่า จากการตรวจสอบบทบาทและความต้องการของครูเกี่ยวกับอนาคตภาพโดยสรุปเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา ด้านโครงสร้างและหลักสูตร ตลอดจนการเรียนรู้ปัญหาที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอนว่า กระแสแห่งการปฏิรูปที่เป็นกำลังผลักดันในภูมิภาคนี้ที่น่าสนใจเกี่ยวกับครูคือความต้องการของครูเอง ในอนาคต ครูจะต้องสามารถสร้างโปรแกรมการสอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกรอบของการปฏิรูปหลักสูตร และสามารถปรับหรือสร้างรูปแบบการสอนของตนเอง ในขณะเดียวกันจะต้องปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะตรวจสอบความพร้อมของครูด้านนี้ ความจำเป็นเร่งด่วนและเป็นปัญหาที่สำคัญมาก ก็คือการปรับปรุงด้านคุณภาพของประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน ปัญหาเหล่านี้ก็คือรูปแบบการสอนและคุณภาพของโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน

มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสอนและสถาบันฝึกหัดครู แม้ว่าจะมีวิจัยที่เกี่ยวข้องไม่มากนักในสถาบันนั้นๆก็ตาม จากรูปแบบการบรรยายที่แพร่หลายถึงการเตรียมโครงสร้างความรู้ของผู้ฝึก ซึ่งมีโอกาสน้อยในการอ่านและค้นคว้า เพราะคุณภาพของห้องสมุดในสถาบันการศึกษาบางแห่ง แม้แต่ในมหาวิทยาลัยยังเป็นที่น่าเสียดาย เพราะสภาพทรุดโทรม ดังนั้นความรู้ทั้งหลายได้รับเพียงผ่านจากการบรรยายเท่านั้น ซึ่งมีอ้างถึงในการฝึกสอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ความแข็งแกร่งของบทบาทครูในกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงในแอฟริกา

ดร. นวาโบคู (2539) ได้กล่าวในเอกสารการประชุมบทบาทหน้าที่ของครูในศตวรรษที่ 21 ของยูเนสโกว่า จะต้องเป็นนักการศึกษาทางวิชาชีพ ด้วยค่านิยม การศึกษาการฝึกประสบการณ์ คุณลักษณะ และสถานภาพทางสังคมอย่างน้อยควรมีดังนี้ คือ

- ยกระดับคุณค่าและการวางตัวในการเป็นผู้พัฒนาชุมชน
- เป็นวิชาชีพครูเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติตนในชุมชน
- เป็นผู้มีทักษะความสามารถและความรอบรู้
- ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะความชำนาญ รู้จักการวางตน และรู้จักที่จะเลือกวิธีการสอนและการใช้สื่อ

ได้อย่างหลากหลาย

- แนะนำผู้เรียนด้วยความหวังดี
- สามารถประเมินข้อมูลข่าวสารและมีความสามารถและรอบรู้
- มีความเป็นนักวิทยาศาสตร์ มีความรู้ในความเจริญก้าวหน้าต่างๆ
- มีส่วนร่วมในการยกระดับองค์การวิชาชีพครูให้สูงขึ้น
- มีส่วนร่วมทางวิชาการในระดับชาติ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาครูในเอเชียยุคใหม่

สุรพล วุฒิสเสน (2538) ได้กล่าวถึงการพัฒนาพฤติกรรมของเยาวชนในชุมชนและท้องถิ่นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ โดยภาพรวมแล้วเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการจัดศึกษาที่เหมาะสม จากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับต้องกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และพฤติกรรมของเยาวชนในชุมชนถูกหล่อหลอมโดยสิ่งแวดล้อม กิจกรรมในชุมชน ข้าราชการ และพ่อค้า เทคโนโลยีสมัยใหม่ นำความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมมาสู่ชุมชน เยาวชนได้รับอิทธิพลจากข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัย พวกเขาตามและเลียนแบบภาพยนตร์และโทรทัศน์ ครูมีบทบาทที่สำคัญที่สุดที่จะจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ